

Перакладчыцкая дзейнасць Максіма Багдановіча як актуалізацыя ідэна-эстэтычнага патэнцыялу нацыянальнай літаратуры.

Развіццё міжкультурнай камунікацыі адбываецца з удзелам перакладу. Без яго актыўнага ўдзелу не магчыма выкарыстоўваць дасягненні навукі, культуры, мастацтва, літаратуры. Пераклад – гэта сродак эстэтычнага патэнцыялу любой нацыянальнай літаратуры, пашырэння яе жанрава-стыльовага дыяпазону.

Аўтарскі пераклад сваіх вершаў з беларускай на рускую мову зборніка “Зеленя” М. Багдановіч робіць для сваёй стрыечнай сястры Ганны Гапановіч. Дзяўчына не ведала беларускай мовы і не магла ацаніць мастацкіх вартасцяў паэзіі брата. У зборніку дваццаць два пераклады сваіх жа вершаў. У большасці выпадкаў гэты перадае ў іх навізну і паэтычнасць мастацкіх дэталей роднай прыроды, прысутнічае і эмацыянальная маляўнічасць навакольнага асяроддзя, своеасаблівы багдановічаўскі лірызм. Так, у вершы пра лесуна М. Багдановічу ўдалося перадаць на рускай мове каларыт і музыку беларускай прыроды:

*Слышишь гул? Это дико-печальный лесун
Заиграл на лесной, позабытый уж лад.
Под руками его, как на море бурун,
Словно тысячи туго натянутых струн,
Тонкоствольные сосны гудят. [1, с. 352]*

Сярод лепшых перакладаў гэтай зборніка вершы “Теплый вечер, тихий ветер, мягкий стог”, “Озеро”, “Уж синее небо темнеет” і інш. Творы на рускай мове перадаюць непсрэднасць пачуццяў аўтара. Чытач нават па перакладах адчувае арыгінальнасць творчасці беларускага паэта.

Аўтарскі пераклад – з’ява сакамерная, асабліва там, дзе існуе білінгвізм моў. Праз рускую мову, асабліва ў пачатку ХХ ст., ішло знаёмства з лепшымі здабыткамі сусветнай культуры і нацыянальнай літаратуры.

М. Багдановіч адзін з першых перакладчыкаў на рускую мову твораў Я. Купалы (“Жніво”, “Для зямлі маіх прадзедаў”). Абодва пераклады пазначаны высокай паэтычнай культурай, удала перадаюць рамантыку вобразнасці паэта-беларуса і яго эстэтычную пазіцыю. Імкненне захаваць нацыянальную спецыфіку твораў пры перакладзе заўсёды вызначала працу М.Багдановіча ў гэтай галіне яго дзейнасці. Ён імкнуўся да паўнацэннасці перакладу як эстэтычна самадастатковага твора, тым самым садзейнічаючы развіццю міжкультурных камунікацый усходнеславянскіх літаратур.

Пазнаёміў М. Багдановіч рускага чытача з літаратурай украінскага народа. Гэта пераклады твораў Т. Шаўчэнкі (“Н. Костомарову”, “В неволе”, “В неволе тяжело... хоть и воли...”, “А.О. Козачковскому. Давно все это было”, “И серое небо, и сонные воды...”, “Готово! Парус распустили”), І. Франко (“На реке вавилонской”), У. Самійленкі (“Те, что в холодных сердцах любви ни к кому не имеют”), А. Крымскага (“Пальмы гордые и лавры”, “Теплый гром. Цветя, черешня”). Але, як вядома, адной з першых мэт нашага мастака слова была актуалізацыя “чужаземнага паэтычнага труда” [2, с. 244] на ніве беларускай пісьменнасці.

Паколькі перакладчыцкая дзейнасць М. Багдановіча, як арганічны элемент яго творчасці, заўсёды была звязана з пошукамі, з імкненнем унесці ў беларускую паэзію

ўсё самае лепшае і перадавае, што набыла сусветная культура за многія стагоддзі, - дык і ў заходнееўрапейскіх аўтараў ён імкнуўся знайсці актыўны пачатак, які павінен быў узбагаціць ідэйна-эстэтычны, вобразна-тэматычны, сюжэтны ўзровень беларускай літаратуры. З такімі крытэрыямі наш перакладчык бярэцца за творы Шылера, Гейнэ, Верлена, Арвера, Верхарна і іншых. Творы Ф. Шылера хвалююць беларускага паэта філасофскім роздумам чалавека над жыццём:

*Хочаш сябе ты пазнаць,-
паглядзі на людзей, на іх справы;
Хочаш людзей зразумець,-
ў сэрцы сваё загляні! [1, с. 375].*

Перакладчычы вершы Ф. Шылера на беларускую мову, М. Багдановіч даносіць да чытача непаўторную ідэйна-эмацыянальную атмасферу творчасці паэта, акцынтуючы ўвагу тагачасных літаратараў на адсутнасці філасофскай тэматыкі ў нацыянальнай літаратуры.

Г. Гейнэ цікавіць нашага паэта як аўтар любоўнай лірыкі (“Дзяцёл шчыра любіць дзяўчыну”, “Калі любоў ізмучыць”, “Азра” і інш.).

*Кожны вечар ля крыніцы,
Дзе вада дзюрчыць, плюскоча,
Упярод і ўзад хадзіла
Доч прыгожая султана.
Кожны вечар ля крыніцы,
Дзе вада дзюрчыць, плюскоча,
Малады стаяў нявольнік... [1, с. 374]*

Творы гэтага аўтара нагадваюць вершы Багдановіча. Сваімі перакладамі беларускі класік нібыта гаворыць, што каханне – неразгаданае і заўсёды свежае адкрыццё чалавечых пачуццяў, разнастайных варункаў яго душы, эмацыянальных усплёскаў, якія заўсёды ўзвышаны асобу, гэта тое, што можа ажывіць маладую паэзію.

М. Багдановіч, звяртаючыся да творчасці П. Верлена, перакладае звыш за дваццаць яго вершаў. У сваім месце да рэдакцыі “Нашай нівы” ад 29 ліпеня 1912 г. паэт піша: “Надумаўся я памесціць у зборнічак (“Вянок” – Г.- Ц. Т.) і пераклады з Верлена... Пераклады да арыгінала блізкія і, калі я магу іх справядліва ацаніць,- добрыя“ [2, с. 247]. Намагаючыся ўключыць пераклады французскага паэта ў свой зборнік “Вянок” М. Багдановіч праследаваў практычныя мэты. Уводзячы паэтыку сімвалізму ў маладую беларускую літаратуру той пары, ён не толькі пашыраў яе выяўленчыя межы, але і даваў узоры выкарыстання багацейшых магчымасцей беларускай мовы, якая таксама як і французская, можа перадаць любыя адценні, гукі, паўтоны жыцця.

М. Багдановіч адзін з першых паэтаў-перакладчыкаў у гісторыі нашай літаратуры, які на мове беларусаў даў класічныя ўзоры антычнай паэзіі, паклаў пачатак глыбокаму знаёмству чытача з творами далёкай старажытнасці. Ён пераклаў заключную оду з трэцяй кнігі од Гарацыя, вядомую пад назвай “Памятнік”, і два ўрыўкі з “Метамарфоз” Авідзія. Беларускага аўтара захапляе не толькі мастацкае хараство і прыгажосць гэтых твораў, але і глыбіня філасофскай думкі, адносіны і погляды антычных аўтараў на паэзію, на культуру як на магутны сродак збліжэння народаў і пераемнасці іх культур. У сваіх перакладах М. Багдановіч не парушае арыгіналу, імкнецца як мага дакладней перадаць аўтарскую думку, ідэю твора, знайсці ў роднай мове адпаведныя эквіваленты мастацкім вобразам, палёту думкам, каб перакладзены

твор стаў сапраўдным ідэйна-эстэтычным здабыткам нацыянальнай паэзіі. Для беларускага мастака слова антычнасць – гэта свет прыгажосці, свет этычных і эстэтычных каштоўнасцей, якія могуць садзейнічаць узбагачэнню мастацкай культуры беларускага народа. Наследаванне класічнай старажытнаці становіцца для М. Багдановіча неад’емнай часткай яго творчага метаду, яго паэтычнай індывідуальнасцю, выяўленнем яго мастацкага густу. Праз антычную спадчыну ён уводзіць у беларускую паэзію новыя ідэі, формы, жанры, вершаваныя памеры, матывы і вобразы.

Глыбокі знаўца еўрапейскіх і старажытных моў Максім Багдановіч, вывучаючы літаратуры свету ў арыгінале, захапляючыся глыбокай гуманнасцю і красой тварэнняў іншаземных пісьменнікаў, ствараў нацыянальную літаратуру, якая па ідэйна-эстэтычных якасцях адпавядала найвышэйшым узорам сусветнай паэзіі.

Літаратура

1. Багдановіч М. 1992. Поўны збор твораў: у 3 т. Т. 1: Вершы, паэмы, пераклады, наследаванні, чарнавыя накіды. Мінск: Навука і тэхніка.
2. Багдановіч М. 1993. Поўны збор твораў: у 3 т. Т. 3: Публіцыстыка, лісты, летапіс жыцця і творчасці. Мінск: Навука і тэхніка.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ